

VIGYÁZZ RÁ!

VÉDJÜK az erdei DENEVÉREKET

A kiadvány megjelenését a Földművelésügyi Minisztérium Zöld Forrás programja támogatta.

Az emberiség tájformáló tevékenysége nyomán számos természetes élőhely, így a magyarországi erdők is nagymértékben visszaszorultak, átalakultak az utóbbi évszázadokban. **Európában és hazánkban is az erdei denevérek állományának drasztikus csökkenése érzékelhető az utóbbi fél évszázadban.** Ennek oka jórészt az erdőszerkezet átalakítás (a természetserű erdők helyén kialakított ültetvények, egykorúság, egyfajúság, biodiverzitás csökkenés) és a természeti folyamatokat nem követő üzemszerű erdőgazdálkodás (ültetés-gyérítés-véghasználat). De még ebben a rendszerben is számos lehetősége van az erdőgazdálkodóknak arra, hogy egy kis odafigyeléssel, szemléletváltással javítsan az erdők természetességi állapotán, és így kedvezőbb élőhelyet biztosítson többek között a denevéreknek.

Fontos leszögezni, hogy a denevérek nem ellenségei a gazdálkodónak, nem egy újabb „korlátozó tényező”, hanem sokkal inkább szövetségesei az erdei „károkozó” rovarok (szúnyogtól a gyapjas lepken át a cserebogárig) elleni harcban. Egy szövetségest pedig partnerként kell kezelni, a gazdálkodó jól felfogott saját érdekében is!

Nagy mennyiségű – esetenként mezőgazdasági kártevőnek számító – rovart tudnak elfogyasztani. Egyetlen vízi denevér 60 000 szúnyogot, egy átlagos, 300 példányból álló közönséges denevér kolónia pedig közel 550 kg rovarot fogyaszt el egyetlen nyáron, melyeket többnyire erdőkben zsákmányolnak.

Magyarországon 28 denevérfaj fordul elő. **Mindegyikük védett, nyolc fokozottan védett** és tíz Natura 2000 jelölő faj is van köztük. A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. **törvény értelmében tilos egyedeik elpusztítása, élőhelyeik károsítása.** A 275/2004 az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló Korm. rendelet értelmében a Natura 2000 területeken tilos a kijelölés alapjául szolgáló faj állományának sérülésével járó beavatkozás. Számos jogszabály védi a hazai denevérfajokat, de a leghasznosabb az élőhelyek védelme. Kis odafigyeléssel, a régi megszokott technológiák átgondolásával és a megfelelő ismeretek birtokában sokat tehetnek az erdőgazdálkodók az erdei denevérek védelme érdekében.

A denevérek természetes szálláshelyei közé a barlangok és az erdők tartoznak. Több olyan faj van, mely nyáron faodvakban, télen pedig a kiegyenlítettebb klímájú, védettebb barlangokban, bányákban húzza meg magát. Részben kényszerből, részben opportunistá viselkedésükből következően az emberi településeken is megtalálhatunk néhány denevérfajt, de ezek többsége is valamilyen szinten kötődik az erdei ökoszisztémákhoz táplálkozásuk során.

Magyarország kb. 21%-os erdőborítottsága jónak mondható, ez potenciálisan mind lehet denevér élőhely. Azonban a denevérek megtelepedésére nem minden erdő alkalmas. Részletes ökológiai vizsgálatokból tudjuk, hogy sok tényezőnek kell teljesülnie ahhoz, hogy nagyobb denevérállományt tudjon egy adott erdő fenntartani (idős erdőállományok, nyílt térségek, vizes élőhelyek iváshoz és vadászathoz).

A természetes erdők sokféle szálláshely típust kínálnak a denevérek számára. A legklasszikusabb a kikorhadással vagy harkályok által kialakított faodú. Ez esetben fontos, hogy az odú a bejáratától felfelé is folytatódjon. Ilyen odúban akár több száz egyed is elférhet! Másik szálláshelytípus a fában bármilyen okból létrejövő repedés, rés, melyekben magányos egyedek, de akár kolóniák is megtelepedhetnek. A harmadik nagy típus a lábonszáradt fák, nagyobb száraz ágak elváló kérge, mely például a fokozottan védett nyugati pisedenevér által leggyakrabban használt típus. Ennek mennyisége évről évre változó, így ezen típusból sokkal több kell egy adott területen. **Több faj akár naponta váltogatja szálláshelyét, így azok egész hálózatára van szükségük!**

A hazai fajok többsége valamilyen módon kötődik az erdőkhöz. Tizenöt olyan faj van amely faodvakban, repedésekben, kéreg alatt találja meg szálláshelyét, ott alakítja ki néhány egyedből, vagy akár több száz példányból álló kolóniáit. Sok faj specialista, szálláshelyválasztásában, táplálkozásában különleges körülményekre van szüksége. Ezen fajok a legsebezhetőbbek, és ők a legritkábbak is. Vannak fajok, amelyek országszerte elterjedtek, de vannak olyanok is, melyek a legertermészetesebb idős erdőkbe szorultak vissza. Alább néhány tipikus erdőkhöz kötődő fajt láthatunk.

Tavi denevér (*Myotis dasycneme*)

- ártéri öreg fűzesek és tölgyesek
- faodvak és épületek
- nagy vizek felett vadászik
- fokozottan védett, Natura 2000 jelölő faj

Barna hosszúfülű-denevér (*Plecotus auritus*)

- középhegységeink, domb- és síkvidéki természetes erdők
- idős bükkösök, tölgyesek
- természetes, cserjékben gazdag helyeken vadászik
- védett

Nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*)

- középhegységeink, domb- és síkvidéki természetes erdők
- idős bükkösök, tölgyesek
- szinte kizárólag lábonszáradt fák elváló kérge alatt él
- fokozottan védett, Natura 2000 jelölő faj

Nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)

- középhegységeink, síkvidéken ritka
- bükkösök, tölgyesek faodvai
- természetes, cserjékben gazdag helyeken vadászik
- fokozottan védett, Natura 2000 jelölő faj

Közönséges denevér (*Myotis myotis*)

- országszerte
- épületek és barlangok
- futóbogarakkal és nagytermetű lepkékkel táplálkozik
- védett, Natura 2000 jelölő faj

Rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*)

- országszerte
- faodvakban és épületekben
- magasan, nyílt helyeken vadászik
- védett

Legfontosabb erdőállomány típusok:

Tölgyesek: a legtöbb erdei faj számára a legfontosabb erdőállomány típus. Idős korában – alászorultán már középkorú egyedek is – jól odvasodik, gazdag rovarvilág kötődik hozzá, gazdag a cserjeszintje, és állományaiban sokféle elegy fajtát találhatunk. Szálláshelyként és táplálkozóterületként is nagyon fontos.

Legfontosabb denevérfajok: nyugati piszedenevér, nagyfülű denevér, horgasszörű denevér, barna hosszűfűlű denevér, tavi denevér, szőröskarú koraidenevér

Füzesek: árterei idős füzesei szinte már csak mutatóban maradtak fent. Szálláshely kínálata igen nagy, miként a táplálék bősége is. Vízparti állományai kedvezőek a tavi és a vízi denevér számára, mivel szélárnyékokat biztosít a vizek parti zónájában, ami a vadászat sikerét növeli.

Legfontosabb denevérfajok: tavi denevér, vízi denevér, durvavorlájú törpedenevér, szoprán törpedenevér

Fehér nyarasok: a fehér nyár nagyon jól odvasodik, hasad, nagy üregek képződnek benne. Több száz egyedből álló kolóniák használhatják szálláshelyként. Sok harkály (pl. fekete harkály) is szívesen vájja bele odúját.

Legfontosabb denevérfajok: rőt koraidenevér, szoprán törpedenevér, tavi denevér, vízi denevér

Bükkösök: jól odvasodik, de sok harkályfaj is szívesen vájja odúját bükkbe. Több denevérfaj is kedveli a bükkösöket, elsősorban a gyors röptű fajok, melyek a nyíltabb helyeken vadásznak. Táplálékkínálata jelentős.

Legfontosabb denevérfajok: óriás-koraidenevér, szőröskarú koraidenevér, nyugati piszedenevér

A nemesnyár és nemesfűz ültetvények a denevérek számára alkalmatlanok a megtelepedésre, de a fekete dió állományok odúkínálata is csak vágásérettségi korban kezd számottevővé válni.

Mire van szüksége a denevéreknek és mit tehet az erdőgazdálkodó?

Többszintes, elegyes erdő, hektáronként 25-30 odúval, mely szálláshelyet ad a denevéreknek

- nem intenzív erdőgazdálkodási forma bevezetése a természetes és természetsterű erdőkben
- az őshonos fafajokból álló erdőrészekben az egészségügyi gyérítés teljes tiltása
- a növedékfokozó gyérítések nem járhatnak az odvas és a lábonszáradt fák kivágásával – ezek madarak és denevérek szálláshelyei
- a lábonszáradt, elváló kérgű fák feltétlen kímélete – a nyugati piszdedenevér szinte kizárólagos szálláshelyei!
- a nagy öreg fák védelme
- vágáskorok kitolása a biológiai maximum felé

Megfelelő táplálkozóterület, bőséges és változatos rovarkínálat

- korban és fafajban diverz erdők létrehozása
- a véghasználatok ne érintsenek 0,5–1 hektárnál nagyobb területet
- őshonos erdők helyén őshonos fafajokkal történő felújítás
- az elegyfajok kímélete
- a cserjeszint és második lombkoronaszint fenntartása – fontos táplálkozóterületek, főleg a nagyfűlű, a horgasszőrű, és a barna hosszúfűlű-denevérek részére
- erdei tisztások fenntartása a gyorsan vadászó fajok számára, így pl. a rőt és a szőröskarú korai-denevéreknek

Vizes területek, megfelelő ivó- és vadászhelyek

- vizes élőhelyek és környezetük kímélete, patakmenti erdősávok meghagyása
- ártereken a vízparti vegetáció 15–20 méteres sávjának visszahagyása – a tavi denevérek és más ártéri fajok számára
- erdei tavak, itatók létrehozása és fenntartása
- vegyszerhasználat tilalma az erdőkben

A kiadványt megjelentette a
Tolna Megyei Természetvédelmi Alapítvány
7100 Szekszárd, Szent István tér 10.
tmta@tmta.hu • www.tmta.hu

további hasznos információ a
www.hunbat.hu oldalon

